

Anh Hùng

Văn Pho

Người Việt có câu: “*Thấy sang bắt quàng làm họ*”. Suốt đời, tôi luôn ngưỡng mộ một vị anh hùng đã “vị quốc vong thân” trong phong trào cách mạng chống thực dân Pháp của Việt Nam Quốc Dân Đảng: Phó Đức Chính. Tôi hân hạnh và hãnh diện có cùng họ với ông. Họ Phó vốn hiếm ở Việt Nam, nên trong lòng tôi vẫn tin rằng giữa ông và tôi chắc cũng có chút dây mơ rễ má. Sống là hy vọng.

Ông Phó Đức Chính

Theo sử sách, ngày 17/6/1930, Phó Đức Chính cùng mười hai đồng chí, trong đó có Đảng trưởng Nguyễn Thái Học, bước lên đoạn đầu đài ở Yên Bái, chịu chém đầu dưới máy chém của thực dân Pháp sau khi cuộc khởi nghĩa bị thất bại. Hằng năm, đến ngày này, tôi thường mở lại những trang sách báo cũ viết về cuộc đời và cái chết “nhẹ tựa lông hồng” của họ. Việc ấy giống như đọc Đốt Lò Hương Cũ của Đinh Hùng, một nén hương cho một thế hệ tài hoa đã khuất.

Lúc bị bắt, ông Phó Đức Chính chỉ mới 23 tuổi, giữ một vai trò trọng yếu trong Việt Nam Quốc Dân Đảng và đang lãnh đạo nghĩa quân nổi dậy ở Sơn Tây. Nhưng sự anh hùng của ông không đơn thuần ở tuổi đời, chính trị, và chiến trận. Sau khi bị kết án tử hình, ông là người duy nhất kiên quyết không chống án, không xin ân xá, vì “yêu nước không phải là tội”. Đến phút cuối của cuộc hành hình, ông còn yêu cầu thực dân Pháp cho ông ngửa cổ để nhìn lưỡi dao rơi xuống. Khí phách ấy, thiên hạ độc nhất vô nhị! Tôi kính trọng ông đến mức, khi có con trai đầu lòng, tôi từng muốn cháu theo tên ông. Nhưng nghĩ lại, con cộp ở rừng dưng mãnh, muôn thú khiếp sợ đâu phải vì cái tên.

Khi còn ở quê nhà, tôi có một kỷ niệm không bao giờ quên, có liên quan đến họ Phó vừa buồn cười, vừa cay đắng, vừa phản ánh cả một thời kỳ. Sau 30/4/1975, chính quyền mới cổ xúy xây dựng “con người mới xã hội chủ nghĩa”, một khái niệm mơ hồ mà người miền Nam chẳng ai hiểu, nhưng khi được áp đặt bằng bạo lực thì chẳng ai dám cãi. Tóc ngắn húi cua trở thành biểu tượng của tiến bộ. Công an thời ấy hoạt động theo khẩu hiệu “thà giết lầm còn hơn bỏ sót”, khiến thanh niên ai cũng sợ. Hầu hết đều cắt tóc ngắn như tân binh quân trường. Tôi cũng vậy.

Ngày xưa tóc tôi đen, dày và quăn. Nhiều cô trong lớp khen “tóc gọn sóng đẹp như Chế Linh”. Nghe cũng thích, nhưng tin mấy cô thì chỉ có nước bán lúa giống mà ăn vì vẻ đẹp của Chế Linh là ở màu da, đầu phải ở mái tóc! Sau khi vào đại học, nỗi sợ chính quyền trong tôi xẹp dần như bánh xe đạp để lâu không chạy. Con giun xéo lấm cũng quăn mà. Tôi bắt đầu để tóc dài như một cách chống đối thầm lặng. Má tôi vô tình trở thành đồng minh của họ, nhưng vì lý do khác: bà bảo tóc dài “chỉ tổ nặng đầu và nuôi chi”. Tôi thì nghĩ khác nhưng không cãi. Đầu nặng không phải vì tóc, mà vì sự đè nén chính trị. Còn chí thì tóc ngắn hay dài đều có, nhất là khi thiếu xà bông gội đầu. Má tôi cười hiền, một nụ cười mà tôi nhớ suốt đời. Bà cho tôi tiền đi hớt tóc, nhưng con trai bà lại dùng để mua sừng sáo đái bạn gái.

Một lần về thăm nhà ở Gò Công, tôi cùng vài người bạn đạp xe chạy quanh thị xã buổi tối, nói chuyện trên trời dưới đất. Khi ngang rạp hát duy nhất, nơi có trạm kiểm soát lưu động, công an thối còi bắt chúng tôi tấp vào lề hỏi giấy tờ. Biết chúng tôi chỉ là sinh viên về thăm nhà, không ai trốn nghĩa vụ hay bộ đội đào ngũ, mặt họ lộ vẻ thất vọng.

Tưởng thế là xong, bất ngờ một công an túm lấy bạn tôi:

- Tóc mày dài, không thích hợp với con người mới xã hội chủ nghĩa. Ban Lãnh Đạo trường mày đui hả?
- Tóc tôi mới hớt vài tuần, thưa anh.”, bạn tôi phân bua:
- Nhưng tao nói dài, không được hả?”

Hắn dơ tay định đánh, đột nhiên ‘lòng chọt từ bi bất ngờ’ đổi ý:

- Cả đám đi hớt tóc hết. Tụi bây chơi chung thì có tội giống nhau.”

Chúng tôi bị lừa vào tiệm hớt tóc lộ thiên, dựng lên cho mục đích này. Các bạn tôi lần lượt bị hớt sát da đầu. Đến lượt tôi, người cuối cùng, tôi phản đối kịch liệt bởi vì tóc tôi không dài. Không hiểu sao lúc đó tôi lại can đảm đến vậy, không biết có ăn trúng thứ gì vào buổi chiều. Một công an trẻ, mặt đầy mụn, võ vai tôi một cái thật mạnh:

- Mày lì thì theo tui tao về đồn, làm bạn với muỗi đêm nay.”

Ở đồn, dưới ánh đèn vàng vọt, một trung úy công an đang ngồi thờ phì phò, chắc say rượu. Mấy ngón tay của hắn gõ cạch cạch liên tục lên thành ghế theo bài Báo Đảng Cùng Chúng Cháu Hành Quân. Say bí tử đi còn không nổi mà hành quân gì? Họa chẳng là lết. Chiếc nón cối nằm lẩn lóc trên bàn. Tôi nhận ra hắn, từng gặp khi đi chứng lý lịch. Ngày ấy hắn còn thiếu úy, trẻ, trắng trẻo, và đẹp trai như Tây lai. Chỉ có hơn hai năm mà hắn đã lên lon, chắc lập nhiều công trạng.

Giương mắt nhìn tôi, hắn lè nhè hỏi:

- Mày bị bắt vào đây vì tội gì?
- Tóc dài... mà tóc tôi đâu có dài.
- Cái đó tính sau. Tên gì?
- Phó Quốc Vân”

Hắn bật cười như xem hài kịch. Tôi chẳng hiểu cái tên cúng cơm của mình có gì buồn cười. Rồi hắn nói:

- Chém chết mày là người Hoa. Ban Tuyển Sinh Tỉnh làm ăn kiêu gì để mày lọt vào đại học?

Tôi giữ bình tĩnh, nói rằng tôi là người Việt như hắn. Không biết hắn có hiểu hàm ý không: nếu hắn đúng là Tây lai thì chỉ có nửa dòng máu Việt, lấy tư cách gì mà xỉ vả tôi vì cái họ. Còn họ Phó thì cũng như mít, ổi, sầu riêng, đâu thể nói bừa là từ bên Tàu.

Hắn ợ vài cái, hơi rượu nồng nặc. Rồi hắn nói:

- Nếu mày kể được trong lịch sử Việt Nam có ai mang họ Phó, tao tha.

Trong gần hai mươi năm, tôi chưa từng gặp ai cùng họ. Mồ hôi chảy đầm đìa trên trán. Cái khó ló cái khôn.

Tôi nhớ đến ông Phó Đức Chính.

- Phó Đức Chính.
- Vớ vẩn. Ông ta là ai?”

May mà hắn không hỏi “Bố nó là ai?”, câu đó thì tôi chịu chết. Bố hắn là Tây nhưng biết Tây nào? Tây Liên Xô, Tây Đông Âu, hoặc Tây Cuba vì Tây thực dân đã về nước từ 1954. Tôi thầm nghĩ: hắn sinh ra và lớn lên ở miền Bắc, nơi lịch sử Việt Nam Quốc Dân Đảng không được giảng dạy. Tôi nói chậm rãi:

- Nếu Trung úy không biết ông Phó Đức Chính là ai thì cũng không sao. Nhưng không có nghĩa là ông ta không tồn tại. Nhưng tôi xin nêu một người khác, tôi nói ra Trung úy biết liền. Nhạc sĩ Phó Đức Phương, tác giả bài Hồ Trên Núi sống ngoài Bắc như Trung úy.

Hắn lại lắc đầu. Tôi tuyệt vọng, như người sắp chết đuối vẫy vùng cú chót, tôi thử hát vài câu mở đầu. Biết đâu hắn ta thuộc loại mê hát mà không để ý tên bài hát và tác giả. Lập tức hắn ngân nga theo, như cá cắn câu.

Cuối cùng, hắn ngáp dài, chán trò mèo vờn chuột:

- Lần này tao tha làm phước. Mày đừng để tui nó bắt đem vào đây nữa. Nhớ chưa.

Tôi chạy ra cổng như bị ma đuổi, suýt quên chiếc xe đạp để trong sân đồn. Không có quy định nào của chính quyền buộc công an phải trả lại cho khổ chủ.

Trời đã khuya. Trăng lên cao, sao nhấp nháy. Tôi không biết ngôi sao nào là sao chiếu mệnh của mình, mà hên quá!

Vân Phó